

Recerca amb compromís local

■ Hi ha 35 centres d'estudis a les comarques gironines agrupats en la fundació Institut Ramon Muntaner

■ Entitats de llarga tradició que han vetllat pel patrimoni són actius cabdals en les activitats culturals

■ El relleu generacional i la captació de nous públics són alguns dels reptes de futur que afronten

Gemma Busquets Ros

Banyoles

Diuenge passat, el Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (CECB) va organitzar un recorregut per Ollers i els recs de l'entorn. Entre d'altres, la riera de la Font Santa; el Ramirol, amb el Gorg Blau d'en Barrera; el rec i la font Bogeria, i el pi de Can Motes. Era una ruta circular, fàcil, pel municipi de Vilademuls d'una distància aproximada d'uns nou quilòmetres. L'activitat s'emmarcava en les sortides *Conèixer el Pla de l'Estany*, una iniciativa que va començar el gener del 1999 amb la voluntat que aquesta sortida matinal fos una oportunitat per conèixer la diversitat de paratges naturals i alhora arquitectònics de la comarca. A banda de conferències, presentacions, exposicions, de les beques Joaquim Palmada i Teixidor i dels Col·loquis de Tardor, són, però, les publicacions, i en concret els Quaderns que s'editen des del març del 1948, la carta de presentació més visible de l'entitat banyolina amb 82 anys d'història, la qual té la seu des de l'any 2020 a la Llotja del Tint.

El Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles és un dels trenta-cinc centres d'estudis a la demarcació de Girona associats a l'Institut Ramon Muntaner, Fundació Privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana, que els dona suport. Creat l'any 1933, en plena Segona República, és el Patronat d'Estudis Històrics d'Olot (Pehoc) el que ostenta el títol de degà dels centres d'estudis ubicats a les comarques gironines. El patronat olotí té una seu amb molta història: Casa Museu Can Trincheria. En l'àmbit dels Països Catalans, la xifra de centres d'estudis voreja els 400. Són entitats que no responen a un model fix i concret sinó que tenen diferents fórmules jurídiques: des de fundacions privades o vinculades a entitats públiques, però la majoria de centres d'estudis són entitats sense ànim de lucre identificades per una mateixa inquietud: la recerca local i la seva divulgació a través de publicacions com els Quaderns o els Anals, que es poden trobar al RACO (Revistes Catalanes amb Accés Obert), un repositori en línia impulsat pel Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC).

Entre la tradició i la modernitat

Són entitats nascudes, en molts casos, per preservar la cultura catalana en el context fosc de la dictadura franquista. I amb un origen elitista ja que estaven liderades pels professionals formats, amb estudis, de la

població, els quals tenien un interès per la història local i per preservar-ne el patrimoni. Amb l'evolució de la societat, els centres d'estudis han esdevingut entitats obertes i amb una pluralitat de maneres de fer, amb un present que es pot definir com a vitalista si fem cas de les xifres d'activitats, beques, conferències, xerrades i publicacions que tiren endavant. Des d'aquest llegat hi ha també com afrontar el futur. En aquest sentit, els centres tenen el repte d'atraure nous públics i d'un relleu generacional també amb perspectiva de gènere. Històricament els homes han ocupat posicions de decisió en les entitats.

El president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i del Centre d'Estudis Selvatans, Narcís Figueras defineix la funció d'aquestes entitats com la de "l'associacionisme cultural de recerca". "Fem recerca amb compromís local", destaca Narcís Figueras, a propòsit d'una taula rodona orga-

Els 82 anys del CECB en un llibre

L'historiador Jordi Galofré ha recollit en un llibre els 82 anys del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, editat dins la col·lecció Quaderns de l'entitat, fundada el 1943, en plena postguerra, amb l'objectiu de recuperar i preservar el patrimoni del Pla de l'Estany. Jordi Galofré destaca el paper de protecció cultural que va fer el centre durant la dictadura i en altres períodes destacats com la Transició o el paper que té en l'actualitat. En el llibre es destaca persones clau en la història del centre, "rica i complexa", lligada a la de Banyoles com són Jaume Butinyà, Josep Maria Corominas, mossèn Consans i Francesc Figueras. També les nombroses activitats que ha impulsat, molt lligades a la defensa del patrimoni local, que es manté com un dels cavalls de batalla. El Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles va tenir un paper rellevant en la creació del Museu Arqueològic Comarcal, situat a la Pia Almoina, i de l'arxiu. En el llibre hi ha també l'hemeroteca més rellevant, notícies sobre l'entitat publicades a la premsa, així com la documentació que es troba custodiada a l'Arxiu Comarcal. ■

nitzada a Banyoles sobre el futur d'aquestes entitats associades moltes d'aquestes a l'Institut Ramon Muntaner (IRMU). "Tenint en compte la diversitat que hi ha als territoris de parla catalana és un sector necessari i amb una mala salut de ferro", assenyala Figueras. Engrescar els més joves en aquesta sensibilitat pel patrimoni local és una de les assignatures que tenen sobre la taula els centres d'estudis que arrosseguen el pes de la tradició mentre que els desitjats nous públics es decanten per altres models d'associacionisme, que per altra banda és un tret diferencial català, com poden ser els ateneus populars.

A debat hi ha també si els formats actuals de conferències, publicacions o sortides són obsolets i potser cal buscar noves fórmules més atractives per incorporar socis joves en aquestes entitats. Els pre-

“És un sector necessari i amb una mala salut de ferro”, destaca Narcís Figueras

mis de recerca als batxillers, que molts centres d'estudis organitzen, són un al·licient. Des de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana es remarca que no s'ha de deixar de fer recerca amb compromís local davant la pressió d'adaptar-se als nous públics. Les xarxes socials, des d'Instagram o el canal de vídeos de YouTube són un aparador digital que la majoria de centres d'estudis ha incorporat per informar i fer difusió de les activitats en una agenda cultural en totes les ciutats molt atapeïda.

Iniciatives conjuntes

En els darrers anys, més d'una trentena de centres d'estudis del territori gironí han sumat esforços en iniciatives, projectes i activitats d'abast local, comarcal, transfronterer i internacional. Entre les accions més destacades hi ha les Trobades Culturals Pirinenques, amb la participació de sis centres d'estudis, i la trobada de centres d'estudis locals i comarcals de les terres de Girona, que va reunir, el juny del 2025 a Banyoles, catorze centres del territori. Cal remarcar la col·laboració en el Calendari dels centres d'estudis i ateneus, amb sis centres implicats, i la participació en les Jornades europees de patrimoni, que en la darrera edició han comptat amb tres centres que han organitzat activitats en el marc de la iniciativa.

Roser Masgrau Presidenta Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Fundació: 1943
Nombre de socis: 364

Objectius del centre.

Els primers estatuts del 1967, els del 1985 i els del 2012 tots coincideixen en la protecció, estudi i difusió del patrimoni comarcal. Un patrimoni que avui entenem com un valor molt ampli que va des de la defensa de la natura, el paisatge, la geologia, la història, l'antropologia, l'arquitectura, l'art, la literatura... Objectiu que compartim amb altres entitats i institucions públiques (cosa que no passava en els primers anys d'existència) però que creiem que continua sent molt vàlid i volem seguir dedicant-hi els nostres esforços.

Activitats anuals.

En fem moltes i de molt diverses que es poden consultar a la nostra web. Xerrades de temàtica molt diversa, presentacions de llibres, sortides per conèixer la comarca, un concurs de fotografia de la natura, convoquem els premis Joaquim Palmada per premiar els millors treballs de recerca dels instituts comarcals de temàtica humanística, i aquesta és una activitat que ens fa especial il·lusió perquè l'adreçam als joves. Una altra activitat estrella és el col·loqui de tardor que

se celebra cada any durant tres dies i on es tracta un tema monogràfic i es fa en col·laboració amb la UdG. Del col·loqui en surt cada any una publicació. Cada més hi ha unes dues o tres activitats i amb bona assistència de públic.

Projectes de futur.

Continuar amb aquestes activitats i sobretot ampliar i aprofundir amb temàtiques actuals. Per exemple, el projecte Plater (energies renovables) que ja s'ha començat a donar a conèixer als municipis de la comarca i vetllar per una implementació que respecti paisatge i activitats econòmiques. La col·laboració amb els ajuntaments, Consell Comarcal i altres entitats de perfils diversos és també objectiu de futur. Sumar coneixement i esforços per millorar.

Com veieu el relleu generacional?

Complicat, però ens movem per obrir-nos als més joves. Estem a les xarxes i ara hem iniciat contactes amb universitaris i doctorands de la comarca per oferir-los la possibilitat d'explicar les seves investigacions i difondre-les. De tota manera també cal dir que hi ha força

gent, diguem-ne de la tercera edat molt vàlida, que ja no està a l'etapa laboral però que ha acumulat experiència i coneixement i té ganes i il·lusió per fer aquesta feina de suport a la riquesa cultural i protegir el patrimoni comarcal. La suma d'aquest sector sènior amb les generacions més joves crec que és l'ideal.

Quin hauria de ser l'encaix en un context de tanta activitat social i cultural?

Sumar i complementar. La feina del Centre és una feina que es basa en un coneixement profund de la comarca i del seu territori que s'ha anat acumulant durant molts anys amb les aportacions i estudis dels seus socis. Uns coneixements que volem difondre, enriquir i facilitar a tothom. L'oferta cultural és àmplia, és cert, però creiem que la que nosaltres oferim és una oferta que sempre va dirigida i està vinculada als nostres objectius de defensa del patrimoni (amb tota la seva complexitat i totes les seves vessants), és una mirada llarga sobre com podem anar avançant en aquests objectius i vetllar per millorar des de l'òptica patrimonial. I això és totalment necessari.

Joan Balateu President dels Amics de Besalú i el seu Comtat Fundació: 1958 Nombre de socis: 150

Objectius del centre.

Com a associació cultural i centre d'estudis, portar la cultura, la història, la recerca, la coneixença i la difusió de la nostra vila comtal i del nostre comtat a l'abast de tothom.

Activitats anuals.

Organitzem conferències de temes relacionats amb Besalú i el seu comtat, sortides i visites guiades per conèixer els llocs estudiats, també de descoberta. Organitzem la Jornada Cultural de Patrimoni que aquest any serà la 2a edició i tractarem el gòtic. Convoquem el Certamen Literari Ramon Vidal, enguany la 26a edició. Hi ha vuit categories diferents amb els seus premis. També col·laborem i organitzem amb l'Ajuntament activitats conjuntes.

Projectes de futur.

Els projectes que tenim fan referència bàsicament a mantenir el nostre patrimoni. Tenim la Sala Gòtica en propietat dins el palau de la Cúria Reial, el nou web, millores i innovacions en la nostra gran biblioteca, algun llibre per editar i publicar.

Com veieu el relleu generacional?

Hem d'apostar pels més joves; els nostres joves socis tenen 40 anys. Vam organitzar un *scape room* que va reunir 72 nois i noies i va anar molt bé. Van descobrir tot jugant un patrimoni que els era desconegut. El fil del joc era un treball de recerca de batxillerat d'una noia sobre la Veracreu de Besalú. Va ser una excel·lent experiència i repetirem. El més important és que se sentin útils

i puguin aportar i que aquells edificis de pedra també se'ls sentin seus perquè algun dia ells ho hauran de gestionar... Som optimistes pel futur. Volem treballar també el tema de la IA, les xarxes socials i les noves formes de comunicació. Són temes que tenim present i hi estem treballant per tal d'aplicar innovacions al nostre sector, de vegades valorat com a conservador i amb raó.

Quin hauria de ser l'encaix del centre en un context local i social amb moltes activitats culturals?

El més fàcil, i ja ho fem, és coordinar-nos totes les entitats i amb l'Ajuntament. Evitar trepitjar-nos les activitats. Ho aconseguim compartint un calendari compartit que elaborem a principis d'any. Fem activitats destinades als socis i d'altres obertes a tothom. En aquest sentit hem aconseguit molts nous socis gràcies a aquesta difusió. No ser un col·lectiu d'elit, tancat, selecte, culte; ha de ser totalment el contrari. Cultura a l'abast de tothom i amb activitats gratuïtes, etc. Obrir portes i finestres, per tal que entri aire fresc; això és molt important. La gent ha de trepitjar patrimoni (facilitar-li l'accés i fer-ho fàcil i planer), per conèixer i entendre'l... Després vindrà admirar-lo i estimar-lo. Hem aplicat aquesta política i en només tres anys hem multiplicat per 2,5 la xifra de nous socis.

Narcís Soler President de l'Institut d'Estudis Gironins Fundació: 1946 Nombre de socis: 230

Objectius del centre.

Coneixement, salvaguarda i difusió del patrimoni de les comarques gironines.

Activitats anuals.

Des de fa dècades publiquem els Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, un volum d'unes 600 pàgines. També organitzem un cicle de deu conferències amb el Museu d'Història de Girona i la Biblioteca Pública Carles Rahola. I amb el Museu també organitzem deu itineraris, enguany sobre autors que han escrit sobre Girona. Convoquem, amb l'Ajuntament de Girona, la beca Lluís Batlle i Prats de recerca històrica. Procurem que el treball guanyador es publiqui en una monografia.

Projectes de futur.

El congrés *La vida urbana i l'evolució de les ciutats romanes dels Països Catalans* del 27 i 28 de novembre d'aquest any coorganitzat amb el consistori gironí, engegar una política per augmentar el nombre de socis, i seguir sense defallir amb la publicació d'Annals i monografies, i multiplicar les activitats dirigides al públic en general.

Com veieu el relleu generacional?

És difícil motivar les persones perquè es facin socis perquè totes les activitats que fem són obertes a tothom i gratuïtes. I perquè l'antic incentiu, que era obtenir el volum dels Annals (que es ven a les persones no sòcies al preu de 35 euros, el mateix que la quota) i les monografies, ja no existeix des del moment que és al web de RACO un cop ha sortit (pròximament es farà també un

repositori de monografies dels centres). I encara més costa atreure joves. Però sí que n'hi ha que es fan socis. Els joves tampoc no són gaire presents a les nostres activitats, però no tinc dubte que sempre es trobaran persones més joves que els actuals responsables que es faran càrrec del IEG i que trobaran noves formes d'acostar-se al públic.

Quin hauria de ser l'encaix del centre en un context local i social de molta activitat?

Cobrim una necessitat, la de donar sortida a les recerques que d'altra manera restarien inèdites, i són molts els joves que publiquen als Annals. Per aquest costat no tenim problema. Generalment tenim més originals dels que podem publicar. I les conferències i itineraris tenen més demanda que oferta. No ha estat sempre així, hem hagut d'anar trobant allò que interessa a la gent i el nostre públic, i buscar sempre el guia i el conferenciant idonis, la persona més entesa sobre el tema de què es tracti. Procurem sempre presentar novetats. Tenim moltes idees per anar augmentant i millorant les nostres activitats. Aquestes activitats i les semblants que fan l'Arxiu Històric de Girona, La Mercè, el Museu del Jueus i tant d'altres alguna vegada coincideixen, però en general ens enforteixen a tots, i ajuden a formar un públic interessat.

Miquel Àngel Fumanal

Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Pehoc)
Fundació: 1933. Socis: 300

Objectius del centre.

Fomentar la recerca i la investigació en història local. Però no fem només recerca històrica sinó que estem oberts, i ho proven les publicacions que fem, a qualsevol estudi humanístic però també i en els darrers anys, a estudis científics. Per tant, el Pehoc fa recerca i difusió en ciències socials i en ciències naturals en l'àmbit local.

Activitats anuals.

N'hi ha quatre de troncats. La primera és el cicle de conferències *Reptes del segle XXI* d'octubre a juny amb una conferència al mes. Coorganitzem el cicle *Grans interrogants de la ciència* amb l'Espai Cràter, Consorci Sigma i l'Associació Astronòmica de la Garrotxa. A l'octubre lliurem dos premis als treballs de recerca dels instituts, a batxillerat i cicles. Fem sortides que poden ser passejades o caminades per conèixer el patrimoni i la història i el món natural. Publiquem els *Annals*, el volum de referència del Pehoc, amb tots els estudis que s'han fet. Fa un any vam publicar el cens d'aus rapinyaires nocturnes de la Garrotxa. A més, publiquem una sèrie de monografies.

Projectes de futur.

Volem fer créixer l'entitat encara més. Pensem que tenim molt espai per créixer, nous públics per captar. Des de fa un parell d'anys hem impulsat la difusió a nivell de xarxes socials i ens està donant molt bons resultats. Volem estar més presents en la cultura comarcal. Així establim relacions molt estretes

amb Amics de Besalú i Comtat, Amics de Vall de Bianya, Amics de Santa Pau i amb altres entitats que poden tenir un esperit cultural, com el GECA, el Grup Excursionista Cultural i Alpinista de la Vall d'en Bas.

Com veieu el relleu generacional?

Al Pehoc ho hem solucionat els últims quatre anys. El 2019 quan va entrar la nova junta la mitjana d'edat era d'entre 60 i 70 anys. Actualment la mitjana no arriba a 40 gràcies a la incorporació de socis de vint i trenta anys. Certament també tenim persones jubilades molt actives però la gent jove ens està donant força i motor d'acció. Sabem que altres centres estan pendants d'aquesta renovació generacional. Perquè és mentida absoluta que les coses que fan els centres d'estudis no interessin al jovent. I vull ressaltar el paper de les dones. Les juntes han estat tradicionalment formades per homes. Al Pehoc s'han incorporat als òrgans de decisió dones joves.

Quin hauria de ser l'encaix del centre en un context local i social amb moltes activitats culturals?

L'encaix és real. El Pehoc és estructura d'estat a la Garrotxa, per dimensió i activitats. Som part estructural del teixit cultural de la comarca.

Anna Maria Puig

Presidenta de l'Institut d'Estudis Empordanesos
Fundació: 1957
Número socis: 375

Objectius del centre.

Se centren en l'impuls i l'organització d'activitats i projectes d'investigació, coneixement, formació i divulgació de la cultura comarcal de l'Alt Empordà. També ens ocupa la salvaguarda del seu patrimoni històric, artístic i natural.

Activitats anuals.

Cicles de conferències, taules de debat i congressos. Esmentar *Repensem l'Empordà* o el Congrés de l'Espai Català Transfronterer, de caràcter bianual. També desenvolupem projectes propis, com ara el de recerca arqueològica, iniciat l'any 2018, i donem suport a projectes externs. Aquest any volem commemorar la 25 edició dels Premis de Recerca de Batxillerat Albert Compte. Disposem d'una línia editorial pròpia, el màxim exponent de la qual és els *Annals*, la col·lecció Monografies Empordaneses i la revista digital FAT.

Projectes de futur.

El principal és no defallir en la línia d'activitats i publicacions ja que cada cop es fa més feixuc el funcionament de l'entitat, no només per l'esforç personal que representa, totalment altruista, sinó també per la complexitat d'obtenir recursos suficients per portar els projectes a terme. Així, està en marxa la publicació dels *Annals* núm. 57, el proper número de FAT, a més de les activitats anuals previstes. Ens hem presentat a la convocatòria de subvencions de la Generalitat, en matèria d'arqueologia, per tal de continuar en la recerca que estem fent al territori de Castell

d'Empúries i les zones immediates al desaparegut estany homònim.

Com veieu el relleu generacional?

Prou bé! La junta compta, per meitats, amb gent jove, que participa en les activitats que s'organitzen i fa propostes que són del seu interès. Ens esforcem per promoure la inclusió dels joves a l'associació, també com a socis numeraris, tot i que sabem les dificultats que tenen per involucrar-se en accions que acaben essent no remunerades i que requereixen un cert temps de dedicació.

Quin hauria de ser l'encaix amb tantes activitats culturals?

Considero que hauria de cobrir, en primer lloc, una parcel·la pròpia, que no entri en competència amb la d'altres entitats. Insistim que caldria que funcionés correctament un calendari d'activitats que fos conegut i de fàcil accés per a tothom, per tal d'evitar-ho. Som partidaris d'una major col·laboració, a fi de ajudar-nos en la programació i tenir més capacitat de funcionament. Ens agradaria que la població novinyuda, a qui li costa molt integrar-se i formar part d'entitats a la ciutat, entengués que tenen les portes obertes per poder participar i col·laborar amb nosaltres, per avançar, de mica en mica, cap a una major cohesió social.

APUNTS de SOLIDARITAT

Del 13 de febrer al 20 de febrer

COORDINADORA

Les entitats de la Coordinadora d'ONG Solidàries de les comarques gironines i l'Alt Maresme busquem la transformació social mitjançant la reflexió, la sensibilització, la denúncia i l'acció.

Espai de Solidaritat
C/ Mestre Civil, 3, baixos
17005 Girona
Telèfon 972 21 99 16
www.solidaries.org

ACTIVITAT DESTACADA

Dansem per Càritas

Aquest espectacle convida a viure la dansa com a acte de solidaritat al Teatre de Salt. Diverses escoles i grups de dansa s'uneixen per oferir un espectacle vibrant, recaptant fons a favor de Càritas i els seus projectes socials. Aquesta activitat promou la cultura, el compromís amb les persones en situació de vulnerabilitat i la construcció d'una comunitat més justa.

DIA: Diumenge, 15 de febrer
PREU: 10€
HORA: A les 19.00h
LLOC: Teatre de Salt, Salt
HO ORGANITZA: Càritas Salt

ACTES

GIRONA |

Cloenda de les Jornades de Defensa Ambiental

Jornada de cloenda d'aquest cicle que té com a objectiu dotar els moviments socials, entitats i ciutadania d'eines legals, administratives i estratègiques per defensar el territori i reforçar les lluites ambientals locals. Durant la primera part (10.30h), xerrades entorn l'abús de la legislació amb les energies renovables eòliques i la modificació del PLATER. I a la segona (12 h), xerrades entorn els límits de les energies renovables solars en Sol No Urbanitzable i propostes distribuïdes Sol Urbà. A les 13.45 h, dinar de cloenda. Més informació i inscripcions a la jornada i dinar: www.naturalistesgirona.org

DIA: Dissabte, 14 de febrer
HORA: De 10 a 14 h
LLOC: A concretar
HO ORGANITZA: Federació d'Ecologistes de Catalunya

TORROELLA DE MONTGRÍ | Hi ha alternativa al caos polític actual?

Xerrada per reflexionar sobre les alternatives possibles davant el caos polític actual, amb Nacho Dueñas, poeta, cantautor i investigador de processos revolucionaris.
DIA: Divendres, 13 de febrer
HORA: A les 19.30 h
LLOC: Museu de la Mediterrània
HO ORGANITZA: Comissió de l'Agenda Llatinoamericana

GIRONA | Jornada "Sense educació política popular no hi haurà revolució"

Jornada que planteja la necessitat de repensar l'educació política com a motor de transformació social a través d'un debat amb Nacho Dueñas García. Conduït per Josep Callís Feanco del Nucli Paulo Freire. L'espai convida a qüestionar la despolitització i explorar com una educació crítica i popular pot obrir camins cap a la justícia social i l'acció

col·lectiva.

DIA: Dissabte, 14 de febrer
HORA: 10 h
LLOC: Centre Cívic de Palau
PREU: Gratuït
HO ORGANITZA: Comissió de l'agenda Llatinoamericana

CAMPANYES

Projecte 30xaTU

A la tercera edició del projecte 30xaTU, adreçat a promoure la justícia social als museus, s'hi incorporen nous centres educatius i recursos pedagògics que permeten a l'alumnat transformar les seves idees en accions concretes amb perspectiva de drets humans. La iniciativa està impulsada per la Coordinadora d'ONG Solidàries amb la Xarxa de Museus de les comarques gironines i la Diputació de Girona, i continua teixint complicitats entre futurs professionals, entitats socials i equipaments culturals.